
ASPECTE SOCIO-FILOSOFICE ALE DEZVOLTĂRII DURABILE

Galina ȚURCAN

Academia de Studii Economice din Moldova, dr., conf. univ.
Chișinău, Republica Moldova

Autorul corespondent: Țurcan Galina, galina.turcan@yahoo.com

SOCIO-PHILOSOPHICAL ASPECTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Abstract: *This article examines the socio-philosophical aspects of sustainable development. The notion of sustainable development is most often perceived as a type of development of society in which its natural foundation is not destroyed, living conditions do not involve human degradation, the security of society and the well-being of the population is ensured. Sustainable development also appears as a strategy, common to humanity, for survival and building a prosperous future. The main goal of sustainable development is to prevent the negative effects resulting from the capitalization of natural resources for economic purposes, to ensure the balanced development of social and ecological systems that guarantee the existence not only of current generations, but also of future ones. Only through joint efforts societies can remove the phenomena that endanger the survival of the human species and provide resources to optimize the quality of life.*

Keywords: *sustainable development, sustainability, the survival of mankind, functions of the sustainable development.*

Adnotare: *În acest articol se examinează aspectele socio-filosofice ale dezvoltării durabile. Noțiunea de dezvoltare durabilă este cel mai des percepută ca fiind un tip de dezvoltare a societății în care fundamentul său natural nu este distrus, condițiile de viață nu implică degradarea umană, este asigurată siguranța societății și bunăstarea populației. dezvoltarea durabilă mai apare și ca o strategie, comună pentru omenire, de supraviețuire și de construire a unui viitor prosper. Principalul scop al dezvoltării durabile este prevenirea efectelor negative rezultate din valorificarea resurselor naturale în scopuri economice, asigurarea dezvoltării echilibrate a sistemelor sociale și ecologice care să garanteze existența nu numai a generațiilor actuale, ci și a celor viitoare. Doar prin eforturi comune se pot înlătura fenomenele care pun în pericol supraviețuirea speciei umane și se pot oferi resurse de optimizare a calității vieții.*

Cuvinte-cheie: *dezvoltare durabilă, sustenabilitate, supraviețuirea omenirii, funcții ale dezvoltării durabile.*

Dezvoltarea industrială rapidă generează atât efecte pozitive cât și negative. Una dintre consecințele negative ale acestei dezvoltări este subminarea echilibrului dintre societate și natură. Concepția de dezvoltare durabilă a fost elaborată sub influența căutării soluțiilor la această problemă și în general, la problemele globale – a celor de mediu, celor economice și sociale. Deci, deși inițial

dezvoltarea durabilă venea să fie o soluție pentru problemele de mediu, mai târziu ea s-a definitivat nu doar în echilibru ecologic, ci și în securitate economică și echitate socială.

Așadar, la apariția concepției de dezvoltare durabilă a contribuit în mare măsură conștientizarea impactului activităților umane asupra mediului, mai ales a acelor activități care se produc cu implicarea risipirii, distrugerii resurselor naturale și producerea masivă de deșeuri, fapt ce produce efecte care pun în pericol supraviețuirea omenirii. Astfel, dezvoltarea durabilă mai apare și ca o strategie, comună pentru omenire, de supraviețuire și de construire a unui viitor prosper. Principalul scop al dezvoltării durabile este prevenirea efectelor negative rezultate din valorificarea resurselor naturale în scopuri economice, asigurarea dezvoltării echilibrate a sistemelor sociale și ecologice care să garanteze existența nu numai a generațiilor actuale, ci și a celor viitoare.

Noțiunea de dezvoltare durabilă a suferit diverse modificări de la apariția sa și până în prezent. La evoluția ei au contribuit diferiți savanți, organizații și instituții. Noțiunea a fost interpretată în diverse moduri de-a lungul timpului, fiind acceptată și utilizată în diferite domenii ale activității umane și ale cercetării.

Printre cele mai citate definiții ale dezvoltării durabile se numără cea lansată de Comisia Brundtland, în raportul la conferința ONU din 1987, în care dezvoltarea durabilă este descrisă drept „satisfacerea nevoilor curente fără a pune în pericol capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi” [1].

Nu există actualmente o definiție general acceptată a noțiunii de dezvoltare durabilă, totuși, cel mai des ea este înțeleasă ca un tip de dezvoltare a societății în care fundamentul său natural nu este distrus, condițiile de viață nu implică degradarea umană, este asigurată siguranța societății și bunăstarea populației. Acest tip de dezvoltare este unul auto-reproductibil, sustenabil, care se autosusține pe termen lung.

Dezvoltarea durabilă este un concept integrat care implică totalitatea acțiunilor umane, până la nivel local, și:

- are ca scop îmbunătățirea calității vieții, atât a generațiilor actuale cât și a celor viitoare, în același timp urmărind protejarea capacității pământului de a susține viața în toată diversitatea ei;
 - se bazează pe democrație, statul de drept și respectarea drepturilor fundamentale, inclusiv libertatea, egalitatea de șanse și diversitatea culturală;
 - promovează crearea unui număr ridicat de locuri de muncă într-o economie a cărei putere se bazează pe educație, inovare, coeziune socială și teritorială și protecția sănătății umane și a mediului.
- [2]

Deși nu există unanimitate în ceea ce privește definirea noțiunii de dezvoltare durabilă, există unanimitate în privința faptului că durabilitatea include trei domenii majore: economic, social și de mediu. Dezvoltarea durabilă se referă la schimbările cantitative și calitative în trei sfere interdependente – economică, socială și de mediu. În acest sens, se disting următoarele tipuri de sustenabilitate: economică (gestionarea rațională a potențialului resurselor naturale și utilizarea tehnologiilor de economisire a resurselor pentru a dezvolta o economie competitivă inovatoare); socială (protecția sănătății umane, sisteme sociale și culturale stabile, asigurarea localităților cu infrastructură socială, cu rețele inginerești și de transport corespunzătoare) și ecologică (integritatea sistemelor naturale, capacitatea lor de auto-restabilire și adaptare dinamică). [3]

Multitudinea de elemente ale dezvoltării durabile este organizată în trei dimensiuni, dintre care:

- dimensiunea de mediu constituie **baza** necesară pentru dezvoltarea durabilă;

- dimensiunea economică sau economia constituie **instrumentul** pentru a realiza o dezvoltare durabilă;

- dimensiunea socială (viață mai bună pentru toți) este **ținta** dezvoltării durabile [4].

La nivelul dimensiunii economice vorbim despre faptul că în cadrul unei economii durabile se produc bunuri și servicii de calitate, se produc resursele de îmbunătățire a calității vieții în așa direcții ca sănătatea, educația, se asigură un mediu economic favorabil, datoria externă este una rezonabilă, diferite sectoare ale economiei se dezvoltă în armonie și echilibru, se dezvoltă economia circulară, cea socială și cea verde. La nivelul dimensiunii de mediu sustenabilitatea presupune exploatare rațională a resurselor naturale, susținerea biodiversității. Și, la nivelul dimensiunii sociale se asigură echitatea distribuției bunurilor și serviciilor.

Dimensiunea economică este importantă, constituind un instrument, dar și un fundament al dezvoltării durabile. Dezvoltarea economică necesită măsuri de eficientizare atât a resursei umane, cât și a altor tipuri de resurse. Una dintre provocările majore ale dezvoltării durabile este de a găsi căi de încurajare a activităților economice prietenoase pentru mediul înconjurător și a descuraja activitățile care provoacă deteriorări ale mediului (poluarea aerului, apelor și solului, respectiv subsolului) [5].

În plan ecologic, dezvoltarea durabilă pune un puternic accent pe utilizarea cu precădere a resurselor regenerabile față de cele neregenerabile. Resursele regenerabile nu necesită prezența petrolului sau gazului și pot fi produse la nivel local, ameliorând securitatea energetică a unei țări prin diminuarea dependenței față de importuri. Experiența umanității arată că dezvoltarea socială care nu ține cont de latura ecologică, este una defectuoasă, mai mult, este sortită eșecului. Mediul natural și calitatea acestuia trebuie să fie unul dintre scopurile principale ale dezvoltării umane, deoarece el constituie fundamentul natural al civilizației.

Conceptul de dezvoltare durabilă, care evidențiază în mod clar cele trei dimensiuni și subliniază importanța „moștenirii”, poate fi reprezentată eficient prin prisma celor patru abordări ale stocului de capital disponibil într-un sistem economic, în funcție de utilizarea acestuia în funcția de producție:

1. capital economic, definit ca fiind capacitatea generică de producție a unei economii, care se compune doar din acea parte a capitalului produs de om (fizic și uman) și resursele naturale (regenerabile și non), exploatate pentru a fi transformate în procesele economice;

2. capitalul ecologic, definit ca stocul total de resurse regenerabile (utilizate și nu în procesul de producție), terenuri naturale și semi-naturale, factori ecologici, cum ar fi ciclul de nutrienți și condițiile climatice, care reprezintă partea de capital natural care determină calitatea generală a ecosistemului;

3. capitalul natural, definit ca resursa naturală de baza a unei zone geografice, se compune din capitalul ecologic și stocurile de resurse nonregenerabile;

4. capitalul total, reprezintă totalitatea capitalului fizic, resurselor non-regenerabile, capitalului ecologic și capitalului uman [6].

În cadrul concepției dezvoltării durabile se pune un accent mare pe relațiile dintre generațiile actuale și cele viitoare. Pentru a examina aceste relații, în cadrul concepției dezvoltării durabile se utilizează două forme de echitate socială: echitatea din cadrul unei generații și echitatea între generații succesive. Chiar dacă este mai degrabă un clișeu istoric, renumita frază, atribuită lui Ștefan cel Mare, descrie într-o anumită măsură, atitudinea care ar trebui să existe față de generațiile viitoare în ceea ce

privește teritoriul: „Moldova n-a fost a strămoșilor mei, n-a fost a mea și nu e a voastră, ci a urmașilor voștri și a urmașilor voștri în veacul vecilor”.

În termeni actuali, în cadrul dezvoltării durabile, fiecare generație trebuie să-și satisfacă necesitățile proprii fără a lăsa pe seama generațiilor viitoare: datorii financiare, împrumuturi mari, externe și interne; datorii sociale - neglijarea investițiilor în factorul uman; datorii demografice - permiterea creșterii necontrolate a numărului populației și a datoriilor ecologice - epuizarea resurselor naturale sau poluarea solului, a apei și a aerului [7].

Mai ales este evidentă necesitatea respectării echității între generațiile succesive atunci când este vorba de probleme de mediu. Generația actuală are dreptul de a folosi și beneficia de toate resursele pe care le oferă Pământul, dar trebuie să țină cont de impactul pe termen lung al activității sale și să susțină baza de resurse și mediul global și în beneficiul generațiilor care vin.

Dezvoltarea durabilă are un conținut complex și se poate prezenta în mai multe ipostaze:

- dezvoltarea durabilă se prezintă ca un efect al inegalității repartițiilor în toate domeniile la nivel internațional, iar susținerea unei dezvoltări durabile eficiente nu este posibilă fără progres tehnic, legislație nouă, economie de piață viabilă, finanțare corespunzătoare, integrare și modernizare;
- dezvoltarea durabilă se prezintă ca o cauză cu scopul de a salva planeta;
- dezvoltarea durabilă se prezintă ca un concept pentru faptul că ridică o problemă, are un cadru de referință, impune operații, are o serie de relații și o multitudine de semnificații;
- dezvoltarea durabilă este un sistem având o ordine conferită prin fluctuații spațiotemporale;
- dezvoltarea durabilă este un cvintet dimensional (dimensiunea spațio temporală, socială, culturală, economică și ecologică);
- dezvoltarea durabilă este un proces având ca scop realizarea unor obiective prestabilite;
- dezvoltarea durabilă este un nou mod de gândire cu accent pus pe disponibilitate, participare, prin noțiuni, judecăți, teorii și practici;
- dezvoltarea durabilă este o relație între haos și ordine, în care omul prin activitățile sale tinde să crească volumul de informații, în timp ce natura să reziste pasiv [8].

Concepția dezvoltării durabile îndeplinește diverse funcții în cadrul societății:

1. funcția conceptuală, generalizând experiența teoretico-științifică a umanității, creând o viziune integratoare asupra tipului de dezvoltare necesar pentru a oferi căi de soluționare a problemelor globale;
2. funcția futurologică, contribuind la crearea de proiecte, prognoze și previziuni ale posibilelor consecințe ale implementării acestora pentru dezvoltarea omenirii;
3. funcția euristică, extinzând câmpul problematic al filosofiei istoriei, al filosofiei sociale și al globalisticii;
4. funcția interdisciplinară, cuprinzând cercetarea și elaborând soluții pentru problemele din domeniul ecologic, economic, politic și social.

Din perspectivă filosofică, dezvoltarea durabilă este o modalitate de evoluție fără distrugeri, o dezvoltare progresivă a sistemului social, cu o anumită rezervă de sustenabilitate, care se menține la nivel destul de înalt, pentru a nu permite distrugerea sistemului. Dezvoltarea durabilă este una din formele cele mai optime ale progresului.

Dezvoltarea durabilă poate fi percepută și ca un proces de menținere pe termen lung a sistemului, indiferent de perturbările externe și interne, în limitele măsurii calității de bază. O societate durabilă este o societate ce reprezintă un sistem de coexistență și co-evoluție a omului, societății și naturii.

Această coexistență se fundamentează pe respectarea legilor biosferei, a normelor morale, ceea ce creează condiții pentru dezvoltarea potențialului și a abilităților creative, a libertății și demnității fiecărei persoane.

Din punctul de vedere al dinamicii sistemului, o societate durabilă este o societate asigurată cu mecanisme informaționale, sociale și instituționale, are o creștere exponențială a populației și a capitalului. Într-o societate durabilă din perspectivă socială populația, stocurile de capital și tehnologia trebuie să asigure un nivel de trai înalt pentru toți.

În concepția dezvoltării durabile se atestă un anumit grad de aliniere la concepțiile mai vechi, care țin de binele și bunăstarea societății. În filozofie a existat întotdeauna idea unei societăți mai bune, a dezvoltării armonioase a societății. Au fost propuse utopii sociale (Platon, F. Bacon, T. Morus etc.), în care societatea ideală este privită ca un organism social unitar. În opinia lui Hegel, un sistem social-politic ar trebui mai degrabă asemănat cu un organism viu, în care toate organele, toate părțile funcționează ca un întreg armonios. În viziunea lui Marx, istoria se prezintă ca un rezultat al luptelor de clasă. El de asemenea a dezvoltat idea utopică a unei societăți fără clase, fără concurență și proprietate privată asupra mijloacelor de producție. Vedem că aproape de fiecare dată nucleul în jurul căruia se construiesc proiectele teoretice ale societății ideale, este constituit din echitate socială, dreptate, egalitate, valori care oferă oamenilor speranță la un viitor mai bun.

Printre criticile aduse concepției de dezvoltare durabilă sunt cele care invocă faptul existenței contradicțiilor între idealurile țintite de dezvoltarea durabilă și realitate. În acest sens, concepția dezvoltării durabile este comparată cu utopiile sociale, deoarece concepția dezvoltării durabile de asemenea include credința în bine și echitate socială, speranță în puterea educației, ideea fericirii și bunăstării sociale.

S-ar părea că concepția dezvoltării durabile este prea optimistă. Totuși, se atestă că optimismul, la prima vedere exagerat, al dezvoltării durabile se fundamentează pe pesimism în ceea ce privește viitorul omenirii fără aplicarea principiilor dezvoltării durabile. În acest sens, pesimismul și optimismul s-ar părea că reușesc să coexiste într-un echilibru. De asemenea, concepția dezvoltării durabile nu propune modele universale pentru soluționarea tuturor problemelor globale, a contradicțiilor sociale, nu promite rezultate imediate, ceea ce atestă prezența unui fundament realist.

Dezvoltarea durabilă se referă la relația dintre om, societate și natură și ea a devenit pe parcurs un model cultural, o valoare general-umană, care presupune schimbări majore în ceea ce privește modul de existență a umanității. Ea este o formă de interacțiune a naturii și a societății în care se asigură supraviețuirea omenirii, protejarea biosferei și evoluția de lungă durată a biosferei și omenirii.

Concepția dezvoltării durabile este o alternativă dezvoltării sociale tradiționale, este un fundament conceptual al schimbărilor sociale. Această concepție este antropocentrică, deoarece încearcă să depășească cadrul tradițional al sistemelor ideologice și să conștientizeze problemele sociale printr-un sistem de valori și categorii în care noțiunea de om este una centrală. Printre noutățile pe care le aduce cu sine concepția de dezvoltare durabilă este faptul că este mai important este de a trăi în armonie cu lumea decât de a o schimba, iar natura trebuie mai degrabă ocrotită decât cucerită.

Strategia dezvoltării durabile, adoptată în cadrul Conferinței ONU pentru Mediu și Dezvoltare de la Rio-de-Janeiro din 1992 și confirmată la Summitul mondial pentru Dezvoltare durabilă de la Johannesburg din 2002, a obținut statut de recomandare politică pentru toate statele și popoarele lumii.

În 2001, Uniunea Europeană a adoptat o strategie în favoarea dezvoltării durabile. Aceasta a fost revizuită în 2006, vizând sustenabilitatea pe termen lung. În cadrul acestei Strategii creșterea

economică, coeziunea socială și protecția mediului se sprijină reciproc. Dezvoltarea durabilă este declarată drept un obiectiv general al Uniunii Europene care guvernează toate politicile și activitățile Uniunii [9].

În septembrie 2015, țările membre ale ONU, printre care și Republica Moldova, au adoptat Declarația Summitului privind Dezvoltarea Durabilă, prin care s-au angajat să pună în aplicare Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030. Urmează să fie depuse eforturi pentru a elimina toate formele de sărăcie, pentru a combate inegalitățile și pentru a aborda problemele schimbărilor climatice. Dezvoltarea durabilă în Republica Moldova se fundamentează pe Agenda sau Strategia Națională de Dezvoltare Durabilă „Moldova 2030”, al cărei obiectiv principal constă în asigurarea dezvoltării economice calitative și, implicit, reducerea sărăciei prin promovarea principiilor și obiectivelor dezvoltării durabile.

Experiența mondială evidențiază următoarele strategii de dezvoltare durabilă:

a) strategia cuprinzătoare, multidimensională, care să încorporeze într-un singur document și proces pilonii economic, social și ambiental ai dezvoltării durabile, în conformitate cu recomandările Agendei 21 privind strategiile naționale ale dezvoltării durabile; de regulă, cea mai mare parte a țărilor atât dezvoltate cât și în curs de dezvoltare, au elaborat acest tip de strategie;

b) strategii ale dezvoltării durabile pe domenii sau probleme (apă, aer, eficiență, resurse, sisteme informaționale etc.), în care se stabilesc obiective și politici pentru un singur domeniu în contextul întregii economii;

c) strategii sectoriale ale dezvoltării durabile (de exemplu: transport, sănătate, educație etc.) care pot fi considerate substrategii ale strategiei naționale;

d) strategiile dezvoltării economiei naționale, care integrează dezvoltarea durabilă în sensul includerii directe a aspectelor ecologice în procesul general de dezvoltare a țării din punctul de vedere al influențării reciproce dintre diferitele domenii și medii [10].

Rolul filosofiei, în special a filosofiei sociale este incontestabil pentru dezvoltarea și ameliorarea acestor strategii, dar mai ales, pentru alegerea unei strategii potrivite, în funcție de particularitățile fiecărei țări, regiuni sau localități. De asemenea, filosofia poate contribui la precizarea conținutului și la dezvoltarea eticii ecologice. Menirea principală a eticii ecologice este de a inocula oamenilor simțul măsurii în raport cu mediul natural, dar și cu cel economic și social, de a dezvolta sentimentul de responsabilitate pentru consecințele acțiunilor sale.

Supraviețuirea omenirii nu poate fi asigurată în cadrul schemei tradiționale de interacțiune dintre societate și natură. Acest lucru este posibil doar cu utilizarea unui nou imperativ moral, unui nou mod de viață, a unui nou conținut al relațiilor dintre oameni și dintre oameni și natură. Aceste necesități pun în fața științelor sociale, inclusiv a filosofiei sociale, problema unei noi viziuni asupra lumii și a unor sarcini complet noi.

Dezvoltarea durabilă a devenit o alternativă la procesele contradictorii de la sfârșitul secolului trecut, când inegalitatea economică și politică dintre indivizi, grupuri sociale, regiuni și țări au atins un punct culminant. A apărut necesitatea de a înainta noi modele și idealuri pentru construirea unui viitor. Se poate întrevăde în aceasta și o schimbare fundamentală a orientărilor filosofice ale societății, crearea unei noi imagini a realității sociale.

De asemenea, pentru perfectarea strategiilor de dezvoltare durabilă este necesară abordarea integrativă, cumulând eforturile științelor sociale, umanitare și exacte. Aportul filosofiei ar putea să fie impunător în ceea ce privește exprimarea complexității rolul eticii în cadrul concepției dezvoltării

durabile. Pandemia COVID-19 a schimbat considerabil caracteristicile lumii în care trăim, a produs transformări fundamentale la nivelul societății, cele mai multe – cu caracter negativ. Una dintre soluțiile pentru depășirea crizei cauzate de această pandemie constă în implementarea principiilor dezvoltării durabile.

Asigurarea dezvoltării durabile este o necesitate pentru toate statele lumii. Experiența mondială demonstrează eficiența modelului de dezvoltare durabilă a economiilor naționale ale statelor, combinând prioritățile economice, sociale și de mediu. De o importanță majoră pentru dezvoltarea durabilă este dialogul, la care trebuie să participe autoritățile, mediul de afaceri și societatea civilă. Pentru ca dezvoltarea să fie durabilă, într-o societate trebuie să existe echitate socială, măsuri de sănătate, educație ecologică, democrație participativă, etc. Doar prin eforturi comune se pot înlătura fenomenele care pun în pericol supraviețuirea speciei umane, se pot oferi resurse de optimizare a calității vieții și asigura un viitor promițător omenirii.

Referințe bibliografice:

1. *Our Common Future*, Chapter 2: Towards Sustainable Development, Doc. A 42/427 – Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development, United Nations Documents. [Citat 4.04.21]. Disponibil: <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>.
2. Vreja, L. O. *Dezvoltarea durabilă și societatea*. Cluj-Napoca: Eikon, 2013, p. 16.
3. Щукина Л. В. Теоретические аспекты устойчивого развития региональных социально-экономических систем. În: Псковский регионологический журнал, № 21 2015. с. 38-50. [Citat 2.04.21]. Disponibil: <https://core.ac.uk/download/pdf/212980341.pdf>.
4. Vreja, L. O. *Dezvoltarea durabilă și societatea*. Cluj-Napoca: Eikon, 2013, p. 17.
5. Zaman, Gh., Gherasim, Z. *Criterii și principii ale dezvoltării durabile din punct de vedere al resurselor acesteia* În: Buletinul AGIR nr. 1, 2007, p. 137. [Citat 6.04.21]. Disponibil: <https://www.agir.ro/buletine/275.pdf>.
6. Dragulanescu, I.-V., Dragulanescu, N. *Creștere, dezvoltare și durabilitate*. În: Revista Română de Statistică nr. 10 / 2013. pp. 46-59.
7. Rusandu, I. *Probleme filosofice și metodologice ale dezvoltării durabile (DD)*. In: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice. 2008, nr. 3(148), pp. 19-29.
8. Neaga, F. D. *Concepte ale dezvoltării durabile. Abordări teoretico-metodologice*. [Citat 7.04.21]. Disponibil: http://www.bjs.ro/Document_Files/Documente/00000161/6k3d8_concepte%20ale%20dezvoltarii%20durabile.pdf.
9. *Strategia de Dezvoltare Durabilă a UE revizuită*. Consiliul Uniunii Europene. Bruxelles, 26 iunie 2006 10117/06. [Citat 3.04.21]. Disponibil: https://strategia.cndd.ro/dbimg/27_fisiere_fisier.pdf.
10. Zaman, Gh., Gherasim, Z. *Criterii și principii ale dezvoltării durabile din punct de vedere al resurselor acesteia* În: Buletinul AGIR nr. 1, 2007, p. 137. [Citat 6.04.21]. Disponibil: <https://www.agir.ro/buletine/275.pdf>.